тому увага зосереджена на дослідженні взаємодії суспільного розвитку та права.

Людина має певні права, що звичайно видається очевидним. Не існує суспільства, в якому його членів було б позбавлено всіх соціально визнаних можливостей діяти, володіти, реалізувати свої інтереси та свою волю. Права людини – це визнані суспільством і забезпечені системою суспільного життя форми та способи людської самореалізації: те, що існує як фіксовані й незаперечні можливості для людини вчиняти так чи інакше. Право – це лише рівний для всіх людей формалізований шлях до набуття прав на різні речі, предмети, блага, а не їхнє розподілення порівно кожному. Смисловими компонентами права, його об'єктивними сутнісними властивостями, принципами, є формальна рівність, рівна міра свободи індивідів та загальної справедливості, які в цілому виражають природу, сенс і специфіку права, уособлюють розуміння права як самостійної сутності.

Суспільство постійно змінюється. Суспільний розвиток потребує правового регулювання. Такий процес є постійним. Аспекти розвитку суспільства фіксуються правовими нормами. Але право не несе активної функції розвитку по відношенню до суспільства. Право лише пасивно фіксує певні віхи розвитку суспільства. Роль права у суспільному розвитку полягає у тому, що право фіксує те, що стихійно породжує саме суспільство. Тому суспільство у кожному моменті свого існування є носієм сталих правових норм та носієм суспільних відносин, що стануть новими правовими нормами.

Список використаних джерел:

1. Філософія права: Навч. посіб. / О. О. Бандура, С. А. Бублик, М. Л. Заінчковський та ін..; за заг. ред. М. В. Костицького, Б. Ф. Чміля. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 336 с.

2. Біленчук П. Д., Гвоздецький В. Д., Сливка С. С. Філософія права: Навчальний посібник / П. Д. Біленчук, В. Д. Гвоздецький, С. С. Сливка; За ред.. П. Д. Біленчука.- К.: Атіка, 1999.- 208 с.

ФІЛОСОВСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПРИНЦИПІВ ПРАВА І МОРАЛІ

Гетьман-П'ятковська І.А.,
доцент кафедри політології і права Херсонського національного технічного університету, кандидат юридичних наук, доцент

Для філософського осмислення взаємодії принципів права і моралі необхідно зрозуміти і винайти ті їх керівні ідеї і засади, які зумовлюються об'єктивними закономірностями існування й розвитку суспільства, визначають зміст і спрямованість правового й морального регулювання, тобто в концентрованому вигляді відображають найсуттєвіші риси права й моралі.

Метою дослідження є осмислення принципів права й моралі. Саме принципи визначають сутнісні основи права і моралі, їх природу та місце в системі засобів соціального впливу. Окремим аспектам даної проблематики приділяли увагу такі науковці як С. В. Бобровник, О.В. Зайчук, П. М. Рабинович, А.М. Колодій,О. Ф.Скакун, Н.М. Оніщенко, Т.І. Тарахонич, О.Д. Тихомиров, Ю.С. Шемшученко та інші.

Принцип (від лат. principium – начало, основа) визначають як провідну ідею, основні засади, які відображають головну мету, завдання, напрями, форми і методи діяльності. Принципи права розглядають як керівні ідеї, які зумовлюються об'єктивними закономірностями існування й розвитку людини та суспільства і визначають зміст і спрямованість правового регулювання [7, с. 99]. Принципи права і моралі відображають їх найсуттєвіші риси.

Професор А.Колодій розрізняє загальносоціальні та соціально-юридичні (спеціальні) принципи права. До загальносоціальних принципів права відносимо: справедливість; гуманізм [1, с. 54]; свобода у всіх її проявах:

свобода думки, переконань, совісті, освіти, творчої діяльності, пересування, свобода вибору громадянства, місця проживання[2, с. 244], імені, прізвища, роду діяльності, об'єкту любові, вибору чоловіка чи дружини; рівність всіх перед законом, демократизм, законність [3, с. 17], визнання людини найвищою соціальною цінністю, які є співзвучними із принципами моралі.

Назвемо та дамо коротку характеристику тим принципам, які, на нашу думку, по-перше, є найважливішими для права так моралі, по-друге, які відображають найбільш повно ті моменти та аспекти взаємодії моральної і правової систем, що надає нам право віднести їх до загальнолюдських принципів і одночасно які є важливими в будь якій правовій системі.

Такими принципами на нашу думку є: принцип справедливості, рівності, довіри, чесності, правдивості, добра, гуманізму, свободи, толерантності, взаємної поваги, милосердя, обов'язку та інші.

Так, справедливість розглядається як принцип моральної свідомості і принцип права. Можемо сказати, що справедливість характеризує співвідношення декількох явищ з погляду на розподіл благ, добра і зла між людьми, їх сумісного життя в рамках єдиного соціального, державно-організованого суспільства, взаємного урівноваження конфліктуючих інтересів в державі. У цьому значенні справедливість прямо пов'язана з правом, до певної міри співпадає з ним. Право та справедливість – це тотожні поняття, отже вони є моральними і правовими категоріями, а тому піддаються критеріям моральної оцінки.

Зазначимо рівність як принцип права і моральності, згідно з яким правові і моральні вимоги у однаковій мірі повинні поширюватися на всіх людей без винятку, незалежно від їх соціального положення, умов життя, раси, кольору шкіри, світогляду. Принцип рівності в моралі відображений у Біблії, так зване „золоте правило," сформульоване Ісусом Христом, яке слід вважати зразком загальнолюдської моралі. „Усе, чого бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви" (Матфея 7 : 12). У тій чи іншій формі цей принцип викладено в юдаїзмі, буддизмі, у грецькій філософії, конфуціанстві.

Принцип рівності всіх перед законом має відображення у Конституції України, а саме: „не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками" (ч. 2 ст. 24) та у чіткій відповідності засобів юридичної відповідальності ступеню небезпеки порушення правових норм для суспільства в цілому – „ніхто не може бути двічі притягнутий до юридичної відповідальності за одне й те саме правопорушення. Юридична відповідальність особи має індивідуальний характер" (ст. 61 Конституції України).

Свобода – принцип моралі і юриспруденції, є однією з основоположних ідей для європейської культури, яка охоплює проблеми можливості і здатності людини бути самостійною, самодостатньою і творчою особистістю, відображати в діяльності свою власну, природно досконалу людську суть. У сфері права – це підпорядкування особистої волі загальній волі, яка відображена у правових приписах. У сфері моралі – це погодження особистої волі добрій волі і обов'язку.

Висновок. Філософське осмислення взаємодії принципів права і моралі дало нам можливість визначити, що принципи права тісно пов'язані і взаємодіють з принципами моралі, вони характеризуються ознаками єдності та взаємного впливу. Принципи права, так і принципи моралі, характеризуються як основні вимоги, положення; які визначають основу функціонування права і моралі; забезпечують їх єдність та самостійність впливу на суспільство. Вважаємо, тільки в праві можна визначити системність, нормативність, логічну послідовність та державне забезпечення, аж до примусу. Система принципів моралі є дещо консервативнішою, не завжди динамічною, оскільки відображає

стале людське уявлення про добро і зло. Отже, урівноваження в застосуванні принципів права і моралі дасть динамічний вплив на розвиток суспільних відносин, формування цивілізаційних форм спілкування та регулювання широкого кола сучасних проблемних питань в українському суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Колодій А.М. Принципи права України: Монографія. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 208 с.

2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Х.: Консул, 2001. – 656 с.

3. Гетьман-Пятковська І.А. Право та мораль: теоретико-правові проблеми співвідношення та взаємодії: Автореферат дис. на здоб. наук. ступ. кан. юрид. наук – К.,2007. – С. 17.

ДО ПРОБЛЕМИ ВТІЛЕННЯ ІДЕЙ ПРАВОВОГО РЕАЛІЗМУ В ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЯХ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Волощук О.Т.,
доцент кафедри міжнародного права Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича, кандидат юридичних наук

Нині, як видається, перед юридичною наукою постає доволі складне завдання - відхід у якійсь мірі від доктрини правового нормативізму та перехід до доктрини правового реалізму, яка найповніше відповідає потребам розвитку правової держави. При цьому не потрібно цілковито відмовитися від доктрини правового нормативізму та її практичного застосування, яка продовжує існувати та застосовуватись, але головну відповідальність за стан справ у юридичній науці та практиці повинна взяти на себе реалістична, а в ширшому сенсі – соціологічна школа права**.** Важливу роль у формуванні доктрини правового реалізму відіграє Конституційний Суд України (далі – КСУ) завдяки все більшому впливу соціологічної школи тлумачення Конституції України на зміст та характер його рішень, формування **в**ідп**ов**ідн**их** правових позицій.

У своїх рішеннях, висновках та ухвалах КСУ постійно звертається до принципів правової держави. Важливим для КСУ є поглиблення та вдосконалення практики реалізації цих принципів. Однак ефективнішому впровадженню засад правової держави в практику КСУ заважає патерналістська модель конституційної юстиції, закладена Законом України «Про КСУ» від 16.10.1996 р. Адже захист прав громадян у КСУ здійснюють лише державні інституції, натомість громадяни позбавлені цієї можливості, насамперед, тому, що в Україні відсутнє право громадян на конституційну скаргу. Право громадян на конституційні звернення до КСУ щодо тлумачення Конституції і законів (ст. 42, 43, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України») є надто слабкою компенсацією за це. Та й практика прийняття рішень КСУ за конституційними зверненнями громадян мінімальна. Отже, існує проблема запровадження інституту конституційної скарги громадян. За ідеєю, Суд шляхом телеологічного тлумачення ст. 55 та п. 2 ч. 1 ст. 150 Конституції, тобто застосовуючи доктрину «живої конституції», міг би легалізувати конституційну скаргу громадян. Але КСУ цього не робить, оскільки у Суді сильною є позиція прихильників доктрини нормативізму. До того ж конституційна скарга громадян потребує внесення змін до законодавства, починаючи з Конституції. На нашу думку, тільки запровадження інституту конституційної скарги громадян може змінити патерналістську модель конституційної юстиції та забезпечити ефективнішу реалізацію принципів правової держави. І тоді, можливо, Україна стане конституційною державою, де верховенство Конституції забезпечуватимуть не так органи держави, зайняті забезпеченням конституційної законності [2, с. 179-184], як основні суб'єкти конституційного права – громадяни, які приведуть у дію правозахисну функцію Суду та перетворять його на ефективний орган конституційної юстиції. Нині за чинним законодавством